

מסדר החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

וירא (תשכ"ה)

פרק י"ח ו"ז-ל"ג

חמישים צדיקים אשר בתוך העיר

א. שאלה כללית

השאלה: י"ט

כ"ג

כ"ד

ידעתיו למען אשר יצוה... ושם דרך ה' לעשות צדקה ומשפט
האף חספה צדיק עם רשע... למען חמשים הצדיקים
...להמית צדיק עם רשע... השופט כל הארץ לא יעשה משפט

מה אומרת חזרה זו על המלים המסומנות בקו?

נ. כ"א אודה נא וראה הכצעתה הבאה אלי עשו כלה
ואם לא אדעה.

רש"י ד"ה הבאה אלי עשו: וכן עומדים במרדן, כלה אני עושה בהם; ואם לא יעמדו במרדן,
אדעה מה אעשה להפרע מהם ביסודיך ולא אכלה אותם.
וכיוצא בזה מצינו במקום אחר (שם ל"ג) "ועתה הורד עריך מעליך ואדעה
מה אעשה לך".
לפיכך יש חפס בקודת פסיק בין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מחברתה.

ספורנו ד"ה עשו כלה: עשו כלם, שאין ביניהם מוחה, כמו (שמות י"א א') "כלה גרש יגרש"
שענינו: כלכם.

וגם זה בודע משליחות המלאכים שבאמר בו (י"ט ד') "כל העם מקצה" ואין מכלים.

ש"ל: ד"ה הכצעתה: אי אפשר לפרש, אם כצעתה עשו, אעשה בהם כלה, כי לא תבוא חת"א
להורית על תנאי...

...ו"עשו כלה" - הכונה עשו בהחלט ובהחלטות רוח בין שתי המלות, שלא
יובן ש"כלה" הוא הפעל, על דרך (ירמ' מ"ו כ"ו) "כי אעשה כלה בכל אגוים".
אבל יובן שהוא תאר הפעל, (ועל דרך, דב' א' ל"ג לתור לכם מקום לחנותכם
באש לילת), כמו (שם י"א א') "כלה גרש יגרש אתכם מזה", וזה קרוב לפירוש
ספורנו, ולא כפרושו ממש...

(1) מה קשה בפסוקנו?

(2) סמן את פסוקנו בסימני פסוק לפי פרושו של רש"י ולפי
פרושו של ספורנו.

(3) מה ראה רש"י להאריך סוף דבריו ולהוסיף "ולא אכלה אותם"?

(4) מהו הקשי שרצה רש"י לישבו בהוסיפו למילת "עשו" את המלים
"וכן עומדים במרדן"?

(5) מדוע אין ש"ל מקבל את פרושו של רש"י?

(6) מה בין פרושו של ש"ל לפירוש ספורנו?

(7) מהי חולשת פרושו של ספורנו (ובגלל אותה חולשה גם לא
קבלו ש"ל)?

ג. שאלה כללית לתפילת אברהם

רלב"ג: האם יתכן באף ובחימה שתכלה הצדיקה עם הרשע, אולי יש חמשים צדיקים בתוך אלו
הכרכים, האם תכלה באף המקום ההוא ולא תשגיח במקום ההוא להצילם בעבור החמשים
אשר בקרבה? הבה בלי ספק ראוי שיגינו הצדיקים ההם על שאר אנשי זה המקום
הכולל סדום ועמורה אדמה וצבויים וינצלו כלם בעבורם, כמעט (איוב כ"ב ל')
"ימלט אי בקי".

עקרת יצחק: האף חספה צדיק עם רשע: ראה ללמד סניגוריא על כל העדים ההם בעלילה חזקה,
ואמר: מארי דאברהם, האף וחיימה יגרם להמית צדיק עם רשע וזה לא יתכן, כי
הוא עול מפורסם. ואם כן מזה יחוייב שלפעמים תשא עוון הרשעים, כאשר במותם חויבה
מיוות הצדיקים עמם, וזה: כי האדם הצדיק היושב במדינה הרעה ומסתפק בכל צרכיו
בעיר החיא וחי בהם חיים הכרחיים, ודאי אם ימותו כולם וישאר הוא לבדו, ימות
גם הוא, ואפילו אם יום או יומים יעמד, הבה לא יעלה לו שבתו או חרשו, וכמו
שאמר הקב"ה בעצמו (ירמ' ד') "ואני לא אחוס על ביבונה העיר הגדולה", כי שם נשא
האבות החמאים בעבור הקסנים ויובקי השדים שלא חסאו שלא ימותו במות אבותם...

ר' פ' ורלף היידנבהיים: מפורש: ושעור הכתובים כך הוא לדעתנו: אולי ימצאו חמשים צדיקים
אזרחים ולהם ישות בעיר שהם בת, ואף שתספה ולא תשא למקום ההוא, אף לא למען
הצדיקים, כלומר לתכליתם, (כי איכנה יראו באבדן מולדתם ולא ירע לבבם?) מ"ס
חלילה לך מעשות... והיתה אליו תשובת ה', כי לא לבד למען הצדיקים, כי אם גם
בעבורם ישא לרשעים אף שאינם לא ממשפחתם ולא מחושביהם, כי אם ימצאו שם דרך

הזדמן בלבד, ולא לבד העיר אשר הצדיקים בתוכה, כי אם לכל המקום, והיינו לכל המקומות (והזכיר סדום, כי יש לחשוב שבה רבוי הצדיקים כי היא הגדולה) והוסיף "בתוך העיר", כי סדום לא דוקא אלא אפילו עיר אחרת... ונשאתי לכל המקום בעבורם - וזה משם נאה ומתקבל.

ש"ל: ונחנה אברהם והתפלל, שיסלח ה' לכל הכנר אם ימצאו בסדום חמשים צדיקים או ארבעים או שלושים או עשרים או עשרה, כי גם עשרה הם עדה, ואולי יוכלו להביא את לב אנשי העיר מעשרת המועבה, ואולי יצליחו לבטל החוק הרע שחקקו להם, אבל בפחות מעשרה רחוק הוא שיהיה כח בידם למשוך אליהם כל אנשי העיר.

(1) על מה מתפלל אברהם? על הצלת הצדיקים, על הצלת הרשעים או על הצלת העיר - לפי דעת הפרשנים הנ"ל?

(עיון גם בגליון וירא תשכ"ב שבו הובאו דעות רמב"ן רד"ק ואברבנאל והשווה דעותיהם לדעות שהובאו בזה).

(2) מי מפרשנינו כאן מסכים עם דעת הרמב"ן (שהובאו בגליון תשכ"ב)?

אא (3) מהו ההבדל העקרוני שבין דעת שו"ל לבין דעת הרלב"ג?

(4) חסבר את דברי בעל העקדה המסומנים בקו.

(5) מה כוונת רווה"ה באמרו "שיש להם ישות בעיר" ומהיכן בפסוקים למד לומר כן?

(6) מהו ההבדל בין "למען" ובין "בעבור" לדעת רווה"ה?

ד. שאלות ודיוקים ברש"י

(1) **רש"י** ד"ה השופט כל הארץ: נקוד בחטף פתח ה"א של "השופט", לשון תמיה: וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת?

א (א) למה לא הסתפק רש"י לקבוע שהוא לשון תמיה (כדרכו) ולמה הוסיף עוד "וכי מי שהוא..." מה תיקון בזה?

א (ב) לשם מה הוסיף מלת "אמת" בסוף דבריו?

(2) **רש"י** ל"א ד"ה הואלתי: **רציתי** כמו (שם' ב') "ויואל משה" השוה לדבריו רש"י דב' א' ה' ד"ה הואיל משה: **התחיל**, כמו "הנה בא הואלתי".

אא מפרשי רש"י מתקשים בסתירה שבין דבריו. אך ישנו ישוב פשוט, איזהו?

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות בטעמי המקרא

(א) בראשית י"ח ט"ו | והכחש שרה | לאמר לא צחקתי כי | יראה ויאמר | לא כי צחקת

לשם מה באים שלושה הפסקים בפסוקנו?

ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם-צדיק תהרג

כל טעמי הזקף סומנו בזקף גדול. מה הסיבה לדבר?

ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה-עשית לנו ומה-חטאתי לך

כי-חבאת עלי ועל-ממלכתי חטאה גדולה...

פתיחת האמירה (ויאמר לו) נסגרת על ידי השאלה הראשונה (מה-עשית לנו). כן אנו מוצאים גם בפסוקים אחרים, הכוללים 2 שאלות רצופות, כגון:

בר' ט"ג כ"ז וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי.

שם' ג' י"א ויאמר משה אל-האלקים מי אנכי כי אלך אל-פרעה וכי אוציא את-בני ישראל מצרים.

אך ישנם פסוקים, בהם נסגרת פתיחת האמירה רק בגמר 2 השאלות, כגון:

בר' ד' ד' ויאמר ה' אל-קין' למה חרה לך ולמה נפל פניך

בר' ל"א ו' ויחר ליעקב וירב בלבד

ויען יעקב ויאמר ללבן מה-פשעני מה חטאתי כי דלקת אחרי

(1) הסבר את צורת הפיסוק בפסוקנו.

(2) ליו טעמים היו דיושים, לו פתיחת האמירה ומה יצארת אך בגלל שתי השאלות?